

Rövid közlemények – *Short notes*

Astragalus asper WULF. előfordulása Siófokon

Occurrence of *Astragalus asper* WULF. in Siófok (SW Hungary)

The new locality of this rare species is the only known occurrence in „Somogy parti sík” region of Balaton Basin, SW Hungary. Local habitat is secondary dry grassland of an abandoned orchard. The population is particularly endangered by construction.

2008. 07. 03-án Siófok Szabadi-fürdő városrészétől DNy-ra, a Madarasi-dűlő [9074/4] nyugati részén az *Astragalus asper* kis populációja (kb. 20 tő) került elő. A növényt egy felhagyott gyümölcsöskert másodlagos száraz gyepeiben (*Elymus repens*, *Galium verum*, *Salvia pratensis*, *Scabiosa ochroleuca* mellett) gyűjtöttem (BP 694370), ahol mintegy 80–100 m²-es folton található. A kis populáció egy alacsony homokdomb K-i lejtőjén él, mely alig néhány m-el emelkedik a kelet felől határos, kiszáradó mocsári vegetáció szintje fölé. Itt is él még néhány figyelemre méltó növény (*Cirsium brachycephalum*, *Cladium mariscus*, *Teucrium scordium*), melyek gyomosodás, feltöltés és a város terjeszkedése miatt ugyancsak veszélyeztetettek. Az *Astragalus asper* populáció élőhelyének hosszú távú fennmaradására nem sok esélyt látok, a környező telkeken a közelmúltban elég intenzív beépítés kezdődött. Megfontolandó az egyedek áttelepítése.

Az *Astragalus asper* lelőhelye természetföldrajzi szempontból a Nyugat-Mezőföld határához közel található, de már a Balaton-medence Somogyi parti sík kistájához tartozik, ahol ma ez az egyetlen aktuális előfordulása. A növény ma már a Mezőföldön is ritka (LENDVAI – HORVÁTH 1994, HORVÁTH 2002). Az itt közölt siófoki előforduláshoz legközelebb ismert adatok: KITAIBEL (ap. GOMBOCZ 1945): „Enying” (1799); BORBÁS (1900) „Siófok száraz partos részén”. Az MTM Növénytár herbáriumában van egy további, a közelből származó lapja a Balatonaliga és Balatonakarattya közti löszgyepekből (leg. JÁVORKA S., 1933). A megerősített siófoki adat növényföldrajzi szempontból jól illeszkedik a faj hazai elterjedéséhez (FARKAS 1999).

BORBÁS V. (1900): A Balaton tavának és partmellékének növényföldrajza és edényes növényzete. – Magyar Földrajzi Társaság, Budapest, 431 pp. + 3 tábla

FARKAS S. (ed.) (1999): Magyarország védett növényei. – Mezőgazda Kiadó, Budapest, 416 pp.

GOMBOCZ E. (1945): Diaria itinerum Pauli Kitaibelii I–II. – Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest.

HORVÁTH A. (2002): A mezőföldi löszvegetáció términtázati szerveződése. – Scientia, Budapest, 174 pp.

LENDVAI G. – HORVÁTH A. (1994): Adatok a Mezőföld löszflórájához. – Bot. Közlem. **81**: 9–12.

BAUER Norbert

***Viola collina* BESS. a Pilis hegységben**

***Viola collina* BESS. in the Pilis Mountains**

First occurrence of *Viola collina* were published from the Pilis Mountains (Pilisszentlélek: Fekete-kő). The locality is characterized by special habitat requirements and connected to Fago – Ornetum and Bromo – Festucion pallentis rocky grasslands is situated in a bold, north facing slope, in the grass level dominated by *Carex alba*, *Carex humilis* of the Fago – Ornetum association.

A *Viola collina* hazai elterjedésének feltárása terén hazánkban az elmúlt évtizedben jelentős előrelépés történt. MÉSZÁROS (1997) bakonyi adataira hívta fel a figyelmet, majd BAUER – MÉSZÁROS (2000) újabb adatok és élőhelyvizsgálatok alapján növényt a Bakonyban a Fago – Ornetum és Bromo-Festucion pallentis társulások jellemző fajának, hidegidőszaki reliktumnak tartják. Szisztematikus kereséssel a Bakony, a Balaton-felvidék és a Keszthelyi-hegység számos újabb pontján találtuk (BP, BTM Zirc), továbbá a Gerecséből (BARINA 2006), a Vértesből (BARINA 2007, BP: NÉMETH Cs. gyűjtései), a Budai-hegységből (SOMLYAY L. gyűjtései) kerültek elő új adatai. A régi adatok (BORBÁS 1879, 1900, PILLITZ 1910) a 20. században feledésbe merültek. Ennek feltételezhető oka, hogy az egyébként jól határozható fajt és élőhely-választását félreismerték (vö. BAUER – MÉSZÁROS 2000).

A Dunántúli-középhegység karbonátos alapközetek dominálta hegységei közül a *V. collina* eddig csak a Pilisből nem volt ismert. A Pilisben a Fago – Ornetum igen ritka. Egy szép állományában, a Pilisszentlélek feletti Fekete-kő lejtőjén 2007. nyarán, akkor már azonosíthatatlan állapotban lévő *Viola*-egyedekre figyeltem fel, melyet tapasztalataim alapján *V. collina*-nak gondoltam. 2008. március 14-én ismét a Fekete-kövön jártam, ahol a (szokatlanul korán virágzó) *V. collina*-kat is megtaláltam. A növény kis populációja itt is a meredek északi, sziklás lejtőn, a *Carex alba*, *C. humilis* gyepszintű részeken került elő. Az MTM Növénytar herbáriuma részére bizonyító példányt gyűjtöttem. A gyűjteményben a korábbi (P. MEREDA által 2007-ben revideált) adatok áttekintése során (2008. 03.17-i állapot) a *V. collina*-k közül kivett (téves, ill. bizonytalan) anyagban egy töredékes, BORBÁS V. által gyűjtött, „*V. collina*”-ként cédulázott példány (BP: 560438) került elő „Pilis ad Szántó” megjegyzéssel. A késői, nyári gyűjtés (1895. 07. 21.) és a példány állapota miatt a határozás kérdéses.

BARINA Z. (2006): A Gerecse hegység flórája. – *Rosalia* **1**, Magyar Természettudományi Múzeum – Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest, 612 pp.

BARINA Z. (2007): A Vértes és környéke florisztikai kutatásának eredményei I. – *Kitaibelia* **12**: 30–40.

BAUER N. – MÉSZÁROS A. (2000): A *Viola collina* BESS. új előfordulásai és cönológia viszonyai a Bakonyban. – *Folia Mus. Hist.-Nat. Bakonyiensis* **16**: 75–92.

BORBÁS V. (1879): Budapest és környékének növényzete. – *Magy. Kir. Egyet. Könyvnyomda Budapest*, 172 pp.

BORBÁS V. (1900): A Balaton flórája. A Balaton tavának és partmellékének növényföldrajza és edényes növényzete. – *M. Földrajzi Társaság Balaton-bizottsága, Budapest*, 431 pp.

MÉSZÁROS A. (1997): Adatok Várpalota környékének flórájához – *Kitaibelia* **2**: 51–55.

PILLITZ B. (1910): Veszprém vármegye növényzete. Második közlemény – *A Veszprémvármegyei Múzeum Kiadványai* **4**, Veszprém, pp. 65–167.

BAUER Norbert

A mocsári csorbóka (*Sonchus palustris* L.) előfordulása a Maros–Körös közén

Occurrence of *Sonchus palustris* L. in the „Maros–Körös köze” region (SE Hungary)

Sonchus palustris L. was detected near Dombegyház (SE Hungary) [9692/4] in 2005. The population lives along drain called Battonyai-Nagy-csatorna. The species is new to the flora of the Maros–Körös region.

2005. július 16-án CSATHÓ András Jánossal Dombegyház közigazgatási határában a tájból korábban ismeretlen mocsári csorbóka (*Sonchus palustris* L.) állományára találtunk. A kb. 40 tőre becsült populáció a Battonyai-Nagy-csatorna egy mintegy 60 m-es szakaszáról került elő [9692/4]. A példányok virágzó állapotban voltak, a korai termések is megjelentek már. A legtermetesebb hajtás hossza 285 cm volt.

A szerző a lelőhelyet 2008. szeptember 12-én ismét felmérte. A csatornát és annak északi partját karbantartási munka során az idén lekaszálták, aminek következtében a *S. palustris* tőszámlálását nem lehetett elvégezni. A bejárás során a mocsári csorbóka legkevesebb 30 egyede a csatorna egy valamivel keletebbre lévő szakaszáról is előkerült, így a lelőhely hossza közel 200 m-re becsülhető (a terület szélessége a csatorna két mezsgyéjével 12 m). A hajtások egy része ekkorra már elszáradt, más részükön viszont még nyíltak a kései virágzatok is. A legmagasabb hajtások 310, illetve 295 cm magasak voltak. A kb. 1,5–2,5 m mély árok növényzete a *S. palustris* kivételével nem tér el a tájban a csatornák esetében megszokottól, a mocsári csorbóka környezetében a következő fajok a jellemzők: *Ballota nigra*, *Cirsium arvense*, *Lycopus exaltatus*, *Lysimachia nummularia*, *Persicaria amphibia*, *Phalaris arundinacea*, *Phragmites australis*, *Prunus spinosa*, *Rubus caesius*, *Symphytum officinale*, *Typha latifolia*, *Urtica dioica*.

A *S. palustris* korábban nem rendelkezett adattal a Maros–Körös közén (SOÓ – MÁTHÉ 1938). A Tiszántúl területén is mindössze egy Nádudvar melletti előfordulásáról (MOLNÁR 2005) van tudomásunk. A dombegyházi észlelés a Körös–Maros Nemzeti Park Igazgatóság működési területére nézve új védett növényfaj kimutatását jelenti. Az adat a faj valószínűsített terjedését (KIRÁLY et al. 2007) is alátámasztani látszik.

KIRÁLY G. – MESTERHÁZY A. – KIRÁLY A. (2007): Adatok a Nyugat-Dunántúl flórájához és növényföldrajzához. – *Flora Pannonica* 5: 3–66.

MOLNÁR A. (2005): Adatok a Hortobágy flórájának ismeretéhez. In: MOLNÁR A. (ed.): Hortobágyi Mozaikok. – Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, Debrecen, pp. 41–71.

SOÓ R. – MÁTHÉ I. (1938): A Tiszántúl flórája. Magyar Flóraművek II. – Debreceni Egyetem Növénytan Tanszéke, Debrecen, 192 pp.

CSATHÓ András István

A fehér fagyöngy (*Viscum album* L.) előfordulása és gazdanövényei Győr térségében

Distribution and host plants of *Viscum album* L. in the surroundings of Győr (NW Hungary)

Distribution, prevalence and hosts plants of *Viscum album* were studied in the surroundings of Győr (NW Hungary). The species occurs in 25% of the investigated mapping units. The most common host plant was *Acer saccharinum*.

Az eurázsiai elterjedésű fehér fagyöngy (*Viscum album* L.) a Kisalföld egyes részein igen gyakori, a téli tájképhez sokféle hozzátartoznak a bokraival elborított országút menti nyárfasorok (pl. Tata, Kisbér, Mosonmagyaróvár, Pápa környékén), másutt csak igen ritkán tűnik fel egy-egy fán. Ilyen Győr környéke is, ahol a múlt század első feléig nem is volt ismert előfordulása (vö. POLGÁR 1941), és napjainkban sem mondható gyakorinak.

Munkám során 2003 és 2005 között a téli hónapokban feltérképeztem a város közigazgatási területén előforduló fagyöngy állományokat. A gazdanövény mellett feljegyeztem az egy fán előforduló példányok számát. Pontos morfológiai vizsgálatokra nem volt lehetőségem.

Eredmények

Előfordulásra vonatkozó adatok: A közép-európai flóratérképezési rendszerben (CEU) elhelyezve Győr közigazgatási területe 5 alapmező 11 kvadrátjába esik. A pontosabb lokalizáció érdekében a kvadrátokat tovább osztottam 1 × 1 perces (kb. 1,85 × 1,25 kilométeres) mezőkre, ilyenből 100 db fedt le a város közigazgatási területét. A mezők 25%-ában találtam fehér fagyöngyöt: 17%-án csak 1-2 fán, 2%-án 5-20 db, 5%-án 20-50 db, míg 50-nél több fán csak egy kvadrátban (1%) fordul elő (1. ábra).

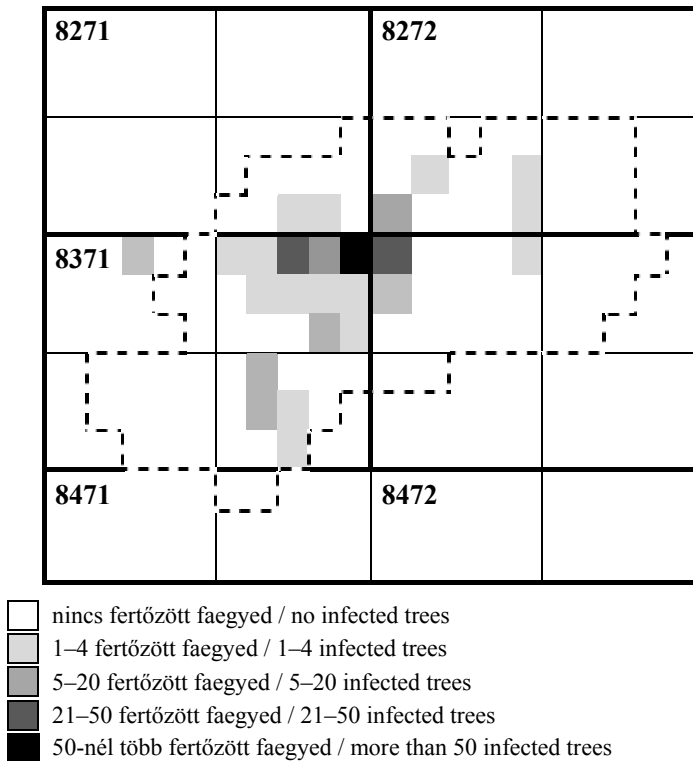
Előfordulása elsősorban belterületi utcákra, épületek udvarára korlátozódik, külterületen, zárt faállományokban (nemesnyárasban, akácosban) elvétve jelenik meg.

Gazdanövényre vonatkozó adatok: Győr területén 196 db fán észleltem fagyöngy-fertőzöttséget, a százalékos megoszlás a következő volt: *Acer saccharinum* 42,5%, *Populus* spp. (elsősorban *P. × euramericana*, kivételesen *P. simonii*) 18,0 %, *Acer pseudoplatanus* 10,5%, *Robinia pseudoacacia* 10,0%, *Tilia cordata* 8,0 %, *Sorbus aucuparia* 3,5%, *Prunus mahaleb* 3,0%, *Salix alba* 1,5%, *Prunus cerasifera* 1,0%, *Celtis occidentalis* 1,0%, *Sophora japonica* 1,0%.

Néhány ritkább gazdanövénye a Kisalföld más részein: *Aesculus hippocastanum* (Mosonmagyaróvár), *Populus nigra* cv. *Italica* (Mosonmagyaróvár, Halászi), *Betula pendula* (Pápa, Mosonmagyaróvár).

1. ábra: A *Viscum album* L. elterjedése Győr térségében (a közép-európai flóratérképezési hálórendszerben; szaggatott vonal: a bejárt terület határa).

Fig. 1. Distribution of *Viscum album* L. in the surroundings of Győr (using the grid of the Central European flora mapping system; scattered line: border of the investigated area)

POLGÁR S. (1941): Győrmegye flórája. Flora Comitatus Jaurinensis. – Bot. Közlem. **38**: 201–352.

SCHMIDT Dávid

***Rumex pseudonatronatus* (BORB.) MURB. új előfordulási adatai a Hortobágyi Nemzeti Park területén**

New localities of *Rumex pseudonatronatus* (BORB.) MURB. in the Hortobágy National Park

Recently unknown populations of the legally protected species, *Rumex pseudonatronatus* were found in Hortobágy (3 new localities) and Nagykunság (42 new localities) with more than 7000 individuals. In the National Park the former presence of the species was only reported in “Tilos-erdő” and “Ohati-erdő”. The species was found not only in Peucedano – Asteretum sedifolii association, but in other wetland and dry (alkali and loess) grassland associations.

Jelen közleményünkben a *Rumex pseudonatronatus* (BORB.) MURB. [syn. *Rumex fennicus* (MURB.) MURB.] a Nagykunság és Hortobágy területéről származó új előfordulási adatait közöljük. A fajnak a térségben csupán két ismert adata volt, az újszentmargitai Tilos-erdőből és Ohati-erdőből (SOÓ – MÁTHÉ 1938, SZABÓ et al. 1973, MOLNÁR 2005). A növény két eddig ismert élőhelyén sziki tölgyesek tisztásain, sziki magaskórós (Peucedano – Asteretum sedifolii) társulásban fordult elő.

Terepbejárásaink során 2008-ban a növény 7000 tövet meghaladó össz-egyedszámú állományait találtuk meg. Az Egyek–Pusztakócsi-mocsarakban [8491/1, /2, /3, /4] 35 foltban 6000 tő, a Kékes-pusztán [8392/3] 2 foltban mintegy 1000 tő, a Gyökérkúti-halastavaknál (Kékesi-halastavak) [8392/3] 1 foltban 15 tő, Nagyvívánban a Gólyalaposon [8491/4] 3 foltban mintegy 200 tő, Kunmadarason a Közösségi-legelőn [8690/2] 1 foltban 5 tő, Újszentmargitán a Margitai-legelőn [8292.3] 3 foltban mintegy 20 tő fordult elő (a dűlőneveket az EOVI 1 : 10.000 térkép alapján adtuk meg). A fajt az eddig klasszikus élőhelyének vélt sziki magaskórósban csak Kékes-pusztán találtuk meg. A többi előfordulási helyén jellemzően szárazodó ecsetpázsitos szikes rétből (Agrostio stoloniferae – Alopecuretum pratensis) fordult elő, néhol olyan nagyobb sótartalmú talajokon létrejött állományokban is, amelyben szubdomináns fajként előfordult a *Limonium gmelinii*. Kisebb gyakorisággal és egyedszámmal (4 előfordulási hely, mintegy 400 tő) magassásos állományokban (Caricetum melanostachyae) került elő a fajt. Egy nagyobb állományt (Egyek – Pusztakócs, Fekete-rét, 2000 tő) *Phalaris arundinacea* dominanciájú mocsárréten találtunk. Kis számban ürmös és cickafarkfüves pusztai társulásokban (Artemisio santonicici – Festucetum pseudovinae, Achilleo setaceae – Festucetum pseudovinae), nádasban és gyomosodó, löszmezsgyében is előfordult.

MOLNÁR A. (2005): Adatok a Hortobágy flórájának ismeretéhez. In: MOLNÁR A. (ed.): Hortobágyi Mozaikok. – Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, Debrecen, pp. 41–71.

SOÓ R. – MÁTHÉ I. (1938): A Tiszántúl flórája. Magyar Flóraművek II. – Debreceni Egyetem Növénytan Tanszéke, Debrecen, 192 pp.

SZABÓ L. – HORVÁTH ZS. – PINTÉR I. (1973): A természetes flóra géntartalékai Magyarországon. – Agrobotanika 15: 57–81.

DEÁK Balázs – MOLNÁR Attila – GÁL Lajos – LUKÁCS Balázs András – TIHANYI Gábor – TÖRÖK Péter

A „Rövid közlemények” szerzői / Authors of the „Short notes”

BAUER Norbert – Magyar Természettudományi Múzeum, Növénytár, 1087 Budapest, Könyves Kálmán krt. 40., bauer@bot.nhmus.hu

DEÁK Balázs – Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, 4024 Debrecen, Sumen út 2., deakb@hnp.hu

CSATHÓ András István – H-5830 Battonya, Somogyi B. u. 42/A., csatho@mezsgyevedelem.hu

GÁL Lajos – Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, 4024 Debrecen, Sumen út 2., gallala@gmail.com

LUKÁCS Balázs András – Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, 4024 Debrecen, Sumen út 2., lukacsb@hnp.hu

MOLNÁR Attila – Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, 4024 Debrecen, Sumen út 2., attila@hnp.hu

SCHMIDT Dávid – Pécsi Tudományegyetem, TTK, Növényrendszertani és Geobotanikai Tanszék, H-7624 Pécs, Ifjúság útja 6., jaurinum@freemail.hu

TIHANYI Gábor – Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, 4024 Debrecen, Sumen út 2., tihanyig@hnp.hu

TÖRÖK Péter – Debreceni Egyetem, TTK, Ökológiai Tanszék, 4010 Debrecen, Egyetem tér 1. Pf. 71., molinia@gmail.com